

PO POTEH KOZJANSKIH BORCEV

Oris nekaterih pomnikov in obeležij na poti

Spominska pot, ki smo jo poimenovali Po poteh kozjanskih borcev, se vije po tistih krajih naše domovine, kjer je bil teror hitlerjevskih okupacijskih enot posebno silovit, da bi v popolnosti zadostil Hitlerjevemu ukazu o ponemčenju te dežele. Grobo strahovanje prebivalstva se je začelo takoj s prihodom okupatorja in je trajalo nenehno, da bi se v času agonije Hitlerjevega rajha še stopnjevalo z grozodejstvi, ki so jih uprizarjale podivjane horde Čerkezov in na koncu še ustašev ob njihovem paničnem begu pred jugoslovansko ljudsko armado. Izseljavanje slovenskega življa v taborišča v Nemčiji in naseljevanje teh krajev s Kočevarji in Besarabci se je začelo že jeseni leta 1941, za neprestano strahovanje prebivalstva pa je skrbel Gestapo z množično dejavnostjo in okupacijske vojaške, žandarmerijske in policijske enote z izredno surovimi ukrepi zoper kakršnokoli obliko nepokorščine. Kljub temu, ali pa prav vsled tega pa so se svobodoljubni ljudje, z vsem žarom patriotizma odzvali že v prvem pozivu Osvobodilne fronte slovenskega naroda na upor in boj za svobodo. Velike žrtve je terjal ta boj in iskre upora je sovražnik s pomočjo domačih izdajalcev neusmiljeno zatiral - pa so le vedno zažarele, da bi se s prihodom 14. divizije in ustanovitvijo Kozjanskega odreda razplamtele in zlile v mogočen požar, ki je očistil našo deželo tujcev in oznanil svobodo.

Pomniki tega strahotnega in veličastnega dogajanja so zato gosto posejani tudi na tej poti. Poglejmo jih in počastimo spomin na velike ljudi, ki so za srečo nas živih na njej umrli.

ARTIČE

Sredi vasi stoji na križišču spomenik, posvečen 2. četi Kozjanskega bataljona, ki je od septembra 1942 do svojega uničenja 18. februarja 1943 delovala na tem izredno težkem terenu. Tri metre visok spomenik iz hrastovega lesa, delo D. Jovanoviča, ponazarja tudi spomin na nasilno selitev sedeminpetdesetih družin in njihov povratek v domači kraj. Po izbiri materiala in umetniškem izrazu predstavlja svojevrstno posebnost med obeležji NOB.

Poleg spomenika stoji spominska plošča z imeni 19 padli borcev in žrtev fašizma. Plošča je bila prvotno vzdana v pročelje stare osnovne šole.

Nedaleč od Artič, na poti proti Pečicam, stoji ob potoku Močnik v bližini Zg. Pohance spomenik padlemu aktivistu, predvojnemu komunistu, Tržačanu Rudiju Rožancu, ki je bil poslan v te kraje iz Zagreba. Spomenik stoji na mestu, kjer je bil avgusta 1942 po zaslugi domačega izdajalca ranjen in ujet, pozneje pa umorjen.

SROMLJE

Veličasten spomenik osvobodilnemu gibanju in vsem borcem tega kraja, ki so v boju padli, stoji sredi vasi, kjer je bil postavljen ob 35-letnici ustanovitve Kozjanskega odreda 1. 1979. Po svoji zasnovi ponazarja nezadržno silo partizanskega gibanja na Kozjanskem, ki ga surovo divjanje okupatorja ni moglo zatreti, kljub ogromnim žrtvam in izgubam. Iz krvi uničenih partizanskih enot, iz junaških podvigov treh partizanskih čet, ki so budile svobodoljubni čar po Kozjanskem od leta 1941 naprej, je končno nastal Kozjanski odred, osrednja gibalna sila osvobodilnega gibanja tega in širšega območja. Spomenik je delo ing. arh. Karla Filipčiča iz Brežic.

LASTINE

Spominska plošča ob razvalinah viničarske domačije Jožeta in Uršule Petan. Na pragu svobode se je končala v krvi in ognju povezana usoda partizanov, aktivistov in osvobodilnemu gibanju zvestih domačinov.

SILOVEC

Eden prvih spomenikov Kozjanskemu odredu je bil postavljen sredi vasi na travniku ob cesti, na prostoru, kjer je bil postrojen odred s svojimi enotami ob njegovi ustanovitvi 27. aprila 1944. Spomenik je bil postavljen leta 1957. Skalna gmota, iz katere je oblikovan, predstavlja zasnovo spominskega znaka Kozjanskega odreda.

RAKONCA, PRESKARJEV MLIN

Na pročelju pred leti obnovljenega mlina je vgrajena plošča v spomin na poslednji boj 2. čete Kozjanskega bataljona, v katerem je v neenakopravnem boju padlo 14 borcev, več pa je bilo ujetih in ranjenih. Četa je bila žrtev izdaje 18. februarja 1943. Na tem mestu je padla v nemško zasedo, ko se je umikala s pobočij Drenovca, kjer je bila prvič napadena. Tu je tragično ugasnil še en močan plamen narodno osvobodilnega gibanja na Kozjanskem.

PEČICE

Spomenik v Pečicah je bil postavljen oktobra 1970 v spomin na padle borce NOV in žrtev fašizma iz tega kraja. Skromen, vendar lep spomenik blesti v prelepem naravnem okolju kot živi simbol baklje vseljidskega upora proti okupatorjem. Projektant spomenika je ing.arh. Franc Filipčič iz Brežic.

GORJANE, KUNEJEV HRAM

Spominska plošča na prizorišču ene prvih tragičnih izgub NOB na tem področju. V tem hramu je nekaj dni prebivala Brežiška partizanska četa. Od tu je snovala napad na rudnik Senovo, 28. novembra 1941, natančno mesec dni po ustanovitvi, so nemški okupatorji s pomočjo izdajalca četo v hramu obkolili in jo v polurnem neenakopravnem boju uničili. Le delno oboroženi borci so nudili močan, a žal kratkotrajen odpor, 4 so v boju padli, 11 pa jih je sovražnik zajel in čez mesec dni v Mariboru ustrelil. Četa pa je s svojim kratkim življenjem in delovanjem in tudi s svojo žrtvijo zanetila prvi plamen upora v tem delu okupirane Slovenije.

OSREDEK, zas. PRESKA, ŠULČEVA HIŠA

Spominska plošča opozarja na značilen boj, v kakršnih se je med narodnoosvobodilno vojno kovalo bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov. 20. decembra je po napadu hrvatskih in slovenskih partizanskih enot na nemško postojanko v Bistrici ob Sotli tukaj počivala 3. četa Kozjanskega bataljona, nedaleč proč pa so počivali borci zagorskega bataljona. V gosti megli so Nemci obkolili Šulčevo domačijo, vendar so bili s skupnim napadom hrvatskih in slovenskih partizanov zavrtnjeni. Boj pa je terjal med kozjanci dve žrtvi. Pri preboju iz obkoljene hiše je padel politkomisar čete Jože Planinc - Kostja.

PIŠECE

Sredi vasi je parkovna urejen plato z izvornim spomenikom osvobodilnemu gibanju.

V razgibani vojni zgodovini so se tega kraja tako ali drugače dotikali zublji vseh žarišč osvobodilnega boja. Napisi na posameznih segmentih spomenika opozarjajo na te dogodke.

Pišece so edini kraj v širši okolici, kjer so nemški okupatorji posegli tudi po surovi metodi ubijanja talcev. 1. maja 1943 so nemški fašisti ubili 10 talcev, da bi preprečili sodelovanje domačinov z borci 3. čete Kozjanskega bataljona iz II. grupe odredov, ki je opravljala uspešne akcije ob hrvaški meji na Bizeljskem in Sromljah, Globokem in v Podgorju. V vasi je še nekaj manjših obeležij tragičnih dogodkov v tem času.

BIZELJSKO

V sredini kraja stoji spomenik padlim borcem in žrtvam fašizma. Masivno gmota sedemnajstih stebrov simbolizira s tremi najvišjimi znak osvobodilne fronte, s svojo celotno kompozicijo pa je posvečen tragični borbeni preteklosti tega kraja, ki so ga pretresali kmečki pulti v davni zgodovini, v pretekli vojni pa grozote izseljevanja, ponemčevanja in zmagovite, a krvave borbe za svobodo. Spomenik je delo ing. arh. Karla Filipčiča iz Brežic.